

המקומות שהחזיקו בהן עולי מצרים ולא עולי צבל כשהיו ולא פטרום מתרומת ומעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ורבינו הקדוש החיר צית שאון מאותן המקומות שלא החזיקו בהן עולי צבל והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות עכ"ל. והן הן הדברים שכתב גם הכא בפ"ו מהל' בחירה אבל חיצ הארץ בשביעית ובמעשרות כו' ור"ל כמ"ש וכיון שעלה עזרא לא קדשה בכיבוש כלומר דעזרא לא כיבש מעולם רק שהחזיק במקצתן ולא צולן והחזקה והקדושה היתה מכה כיבוש של עולי מצרים שכיבושה וקידשוהו לכן נתקדשה גם עתה לעתיד לצא דהא איכא תרמי כיבוש וחזקה אבל כל מקום שלא החזיקו בו עולי צבל אפילו בארץ ישראל עצמו אף ע"ג דאיכא כיבוש של עולי מצרים מ"מ כיון דעזרא לא חזר והחזיק בה נמצא דכיבוש שלהם לא היתה כלום דהא נלקחה מידם וגם אין כאן חזקה ואין תרומה ומעשרות נוהג שם ונמצא שנסחלק קושיית הב"י ז"ל וכל דברי הרמב"ם עליו כהוגן.

סימן ז

הרבה תירוצים נאמרו בהא דרבי זירא דהכא שליבן סכין ושחט בה דשחיטתו כשרה ולא אח' דצודדים משרף ומגב אסוגיא דלקמן דקי"ל כרב אשי דבעי בדיקת סכין אחלת רוחתא:

(א) [דף ח' ע"א] אמר רבי זירא אמר שמואל ליבן סכין (באור) ושחט בה שחיטתו כשרה חידודה קודם לליבונה (מקדים וממהר לחתוך קודם שחכוה הצהמה מן האור ונמצא דהוי שחטה ולא שרופה) ופריך והא איכא לדדן (דסכין כשנכנס לחתוך קודם ששחט את רוב הסימנים היא שורפת את הסימנים ונמצא שנשרפו קודם שחיטה שהרי הושט נקיבתו צמשהו לטרף ושריפה הוא כמו נקב) ומשני צית השחיטה מירוח רוח (מתרחצ החתך מלידי הסכין מכאן ומכאן ואין נוגע בסימנים אלא חדודי הסכין). וכתב התוס' ומשמע מכאן שאם בשעת שחיטה ניקב הוושט כנגד מה ששחט קודם גמר השחיטה נאמר בכך דאל"כ מאי פריך והא איכא לדדן והרי אינה ניכרת אלא נגד מקום ששחט אלא ודאי כדפי' ע"כ. וכ"כ הר"ן והרא"ש ז"ל וכ"כ הרשב"ץ נא בחדושו וצ"ה הארוך והקצר והי מוכח לקמן (ס"ד י"ד) נב צהא דיתיר ר' אבא אחורי דרב כהנא כו' ולכ"ע אמר' דלאחר שנשחט רוב הסימנים לית לן צה מה שניקב ע"י הליבון ולא דמיא לפגימה שאסורה אפי' צמעוט צתרא דהתם דוקא צמקום שחיטה ודרך שחיטה נלע"ד.

ובתב עוד הרא"ש ז"ל הרי"ף לא הביא הך דר' זירא וגם הרמב"ם כתב צפ"א מהלכות שחיטה ליבן סכין צאור ושחט צה שחיטתו פסולה אף על פי שחידודה קודם לליבונה וחידודה חותך קודם ששורף הסימן מ"מ ה"לדים שורפין ומנקצין. וטעמייהו משום דלקמן אמר רב יימר אצטרא ואטופרא לריך צדיקה ואג' רוחי לא צריך

(ז) ובבר כחצ' תשובה ארוכה ורחבה מני ים לא"ה הגאון והחסיד כשנסע עם אמי מורתי הצנועה וחסידה לארץ הקדושה דמן הטעמים האלו יש למנוע צומניו ליסע שלא יתחייב עצמו צכל החיובים האלו צקרצנות ועולת החמיד וקטורת ותרומות ומעשרות וכ"כ ר' חיים בהן שם מח ובקדושי' שאין ליסע לא"י צומן הזה מפני שמה גופי מלות חלון צה שצריך לקיימן אפילו צומן הזה ע"כ. וכמו שהארמתי צאוחה תשובה וגם לרמב"ם איכא כרת ולהרא"ש ד ספק כרת אם נכנס אפי' צומן הזה צמקום שהיה קדשי קדשים לענין כרת ולענין צית המקדש אם נכנס צטומאה לענין קרבן עולה ויורד כיון דלא ידענו את מקומם היכן הם ואפילו צומן עזרא עלו עמו ג' נביאים מט חגי זכריה מלאכי אחד העיד על מקום המקדש וא' על מקום מוצא וא' העיד שהקריבו עליו קרבן כו' ואפילו הכי נסתפקו בעוצי הכותל והוא אמה טרקסין וגם שמואל מסרוה לדוד כדאמר' וישבו צנויות צרמה וגו'. וכמה חיבטו הראשונים לידע מקום מקדש כדאמר צפרק איזוהו מקומן לא הוי ידעי מקום מקדש היכן הוא עד דאמר נייתי ספר יהושע כו' ודואג ואחימלפל קינאו צדוד על דצר זה כדכתיב קנאת ציתך אכלתני וגו' זכור לדוד את כל עונותי וגו' עד אמלא מקום לי"י וגומר הרי שנסתפקו צמקדש ומקום מוצא ומקום קדשי קדשים ואנו לא נסתפק צכל א"י, ומי הוא היודע ועד מהו שכיבשו עולי מצרים ושהחזיקו עולי צבל ומהו קוריא ושנער וכנאל שעלה סנחריב וצלצל וסיבצ שמש צשם אחר עד

מח) ע"י בחוס' כתובות קי ע"ב ד"ה והוא אומר, ובמרדכי סוף כתובות.
מט) ע"י זכחים סב ע"א.
נ) זכחים נד ע"ב.

נא) הרשב"א.
נב) בדף יט ע"ב.

והר"ן כתב משמו דבדיעבד כשר וכן אם לא בדק הג' רוחותיה:

(ב) ועוד מחולק הר"ן עם הרא"ש לדעת הראב"ד דהר"ן כתב שדעת הראב"ד דיעבד אם לא בדק אג' רוחי כשר אפילו לרב אשי דקי"ל כוותיה וכ"כ בא"ח וכלל בו בשם הראב"ד אכל הרא"ש ס"ל לראב"ד אפילו דיעבד פסול וכ"כ בחדושי רשב"א בת"ה הארוך בשם הראב"ד ולכאורה נראה דלא פליגי דמ"ש הרא"ש בשם ראב"ד דפסולה אפילו דיעבד היינו כשלא ידע שיש פגימה מהלדדים בשעת השחיטה ואחר כך נמצא אכל כשידע בשעת השחיטה שפגומה מהלדדים ושחט זה ולא בדק מהלדדים אז מכשיר הר"ן בשם הראב"ד דיעבד דודאי היה נוהר שלא יטה וכו' שמחלקין כך בליצן סכין ושחט זה לדעת ר' יונה. אלא שבת"ה הקצר כ' בליצן סכין ושחט זה שחיטה כשרה ד"א כשידע קודם ששחט שהוא מלוצן כו' וי"א אפילו ידע ואפילו עבר ושחט שחיטתו פסולה כו' חוששין שמה גע ואין סומכין על זהירותו ככך וכן ניראין הדברים עכ"ל וגם בת"ה הארוך כתב אדר' זירא דלא קי"ל כוותיה דבשל תורה הולך אחר המחמיר ואין עושין מעשה להקל עכ"ל.

(ג) ונמצא דלפ"ז גם במלא סכין פגומה מהלדדים אע"ג דידע זה כששחט אפילו הכי שחיטתו פסולה אפילו דיעבד כשלא בדק מהלדדים ואף ע"ג שהוא ז"ל וכן הטור סי' י"ח לא כתב אלא לכתחילה בעינן אג' רוחי ולא כתבו לענין דיעבד, מ"מ המרדכי הביא בש"ר יחיאל ז"ר יוסף מפ"י רבי פרץ בחירון ר' יונה הרי דמיקל בליצן סכין, ואפ"ה כתב בש"ר יחיאל מנהגו של העולם לפסול כשנמצא פגום מהלדדים כמו שפסלו בנמצא בחידודו של סכין למ"ד לריצין דזיקה אג' רוחותיה ואסמכוה אקרא ושחטתם זו"ה בגי' י"ב והיינו ע"י שזדק מג' רוחות הוא י"ב דזיקות וכן תפס עיקר רבי יחיאל זר' יוסף עכ"ל. וכתב בסמ"ק ובחדושי רשב"א נג וכת"ה הארוך הביאו גם כן מ"ש הרא"ש בש"ר יונה החסיד. ובחדושי רשב"א נג סיים וזה החילוק של הראב"ד הוא הדרך הנכון למאן דפוסק כרבי זירא אלא שג"ל דסוגיין דלקמן דלא כרבי זירא דלקמן פליגי רב ורבה בשוחט בסכין של גויים דמר אמר קולף ומר אמר מדח ואי צית השחיטה מרווח למה קולף ולמה מדח ועוד אמר גם גבי שוחט בסכין טריפה דפליגי ר' אחא ורבינא חד אמר בחמין וחד אמר בלוצן כו' אלא שאפשר לומר דהא דהשוחט בסכין של גויים מייירי כששחט ולא דקדק על ענינו שלא יטה וקמ"לן שאם לא דקדק אם נגע או לא א"י שנגע דמספיק בהדחה או בקליפה כו' וכן בשוחט בסכין טריפה הא כבר

בדיקה מי לא א"ר זירא ליצן סכין כו' משום דצית השחיטה מירוח רוח, ורב אשי פליג וס"ל דבעי נמי אג' רוחי וקי"ל כרב אשי, ונמצא דליחא נמי להא דרבי זירא. ורבי יונה דקדק מדקאמר מי לא אמר ר' זירא כו' ולא קאמר דאמר רבי זירא כו' אלא דרבי זירא היתה הלכה פסוקה צימיהם ופריך מיינה כמו ממשנה וברייתא לכן י"ל דאפשר דהלכה כר' זירא דמרווח רוח להנצל מכוויית ליצן דאור שאין מתפשט לנדרין אכל מ"מ מורשא של סכין יוצא ומתפשטת ונרווחת צלידי השחיטה וקורעתו ומה שלא השיבו כן בגמרא משום שנדמה להם דבר פשוט וקל לחלק ולכן לא חשו להשיבו. ועי"ל דשאני דדר' זירא שיודע שהסכין מלוצן ומחכוון שלא יטנו לנדרין אכל פגימה שמנדרין אם לא יבדקו מתחילה אג' רוחי פעמים שיש שם פגימה ואינו יודע ולא יזהר מלהטות. וכ"כ הראב"ד דעד כאן לא שרי רבי זירא אלא דיעבד אכל לכתחילה לא לפיכך נריך דזיקה אג' רוחותה שאין סומכין אזהירותו אפי' אומר אשחוט ולא אטה כמו שאמר במוקדשין לא ישחט שמה יגע בבשר וכ"ש כאן שאינו יודע שיש שם פגימה ואינו נוהר מלהטות ואפילו דיעבד אם לא בדק אג' רוחי פוסלין אותו שמה הטה עכ"ל. והר"ה פסק בפשיטות דאין הלכה כרבי זירא דהכא מההיא דקי"ל כרב אשי לקמן שהוא בתרא דבעי דזיקה אג' רוחי ע"כ. וכ"כ הר"ן בראשונה ודחה מירון רבי יונה שאילו היה כן היה אומר כן בפ"י בגמרא ואח"כ הביא דעת הרמב"ם שפסק כרבי זירא וגם שהראב"ד מירון דר' זירא אמר דיעבד ולא לכתחילה ואין קי"ל לקמן לכתחילה נריך דזיקה אג' רוחי ורב יומר רזה ללמוד דא"ל לכתחילה מדיעבד דרבי זירא ולא ס"ל כוותיה עכ"ל.

והנה צב' דברים מחולק הר"ן עם הרא"ש הא' שהר"ן כתב בשם רמב"ם דס"ל כרבי זירא וכן היא גירסת המרדכי ברמב"ם בליצן סכין ושחט זה שחיטתו כשרה אכל גירסת הרא"ש ברמב"ם פסולה דלא כרבי זירא וכתב הב"י ז"ל וכן ראיתי נוסחא א' ברמב"ם טריפה וכן עיקר בנוסח' הרמב"ם ונשיטת הרי"ף רבו עכ"ל. ובהגהות כתב שכל ספרי הדפוס נמצא הנוסחא ברמב"ם כשירה אכל בספר הכתוב באצבע ישן הרבה כתוב פסולה עכ"ל. וכ"כ ר' ירוחם בשמו וכן הטור סי' ט' גבי סכין מלוצנה כתב לא ישחוט זה ואם שחט זה כתב הרמב"ם דשחיטתו פסולה וכן דעת הרי"ף והראב"ד הכשיר וכן דעת רבי יונה וכלבד שהיה יודע שהיא סכין מלוצנת כו' ולזה נוטה דעת א"א ז"ל.

לתרץ דברי הראב"ד דלא קשה אהרדי דהרא"ש כתב בשמו דאפילו בדיעבד פסול כששחט בסכין מלובנת

כתב בשם הראב"ד דלכתחילה אין סומכין אורייתו עכ"ל. וראה ראשונה דלא כרבי זירא משוחט בסכין של גויס ומה שחירץ איתא גם בת"ה הארוך. ולעד"נ עוד ראה גדולה דלא כר' זירא ממאי דבעי בסמוך ליבן שפוד והיכה בו אי נידון נד או משום כוית ע"ש.

(ד) מיהו משמע לע"ד דלכ"ע אם לא בדקו לסכין רק אחודו ולא אלדדין ונאבד הסכין אפילו שחט זה כמה בהמות ועופות כלם כשירים וכן מ"ש הגהות סכין שיש בו פגם במקום שאין עוברתה על השחיטה מותר לתלות מטלית על הפגם דאית ציה היכירא ולא גזרינן שמא יבא זה לשחוט בלא מטלית מספר התרומה עכ"ל. ואף על גב דלקמן יתבאר דיש חולקים וס"ל דאין לקשור מטלית אפילו צי"ט דאין משחזין אם לא בשעת הדחק מ"מ היינו דוקא כשהפגם הוא בחודו דסכין אבל כשהפגם מן הצדדים מותר לקשור מטלית אפילו בחול דאפשר להשחיתו ולא אמר לגזור שמא ישחוט כך בלא מטלית דמה בכך כיון דלרבי זירא נה"א כה"נ אפילו לכתחילה א"צ בדיקה אג' רוחי.

(ה) ומב"ל זה מוכח עוד דלרז אשי דלא ס"ל כר' זירא והכי קי"ל לאו דוקא כשהפגמות הן מהלדדין סמוך לחוד אלא אפילו הפגמות הן מהלדדין רחביו קצת מהחוד וכמו שלפעמים דרך הסכין שהצדול מתקלף מעט אסור ואפשר דאפילו לרבי זירא אסור אף ע"ג דבית השחיטה רוח מכל מקום אותו מקום שהתחיל לקלוף קורע בושט קודם גמר השחיטה נגד מקום השוחט וכמ"ש התוספת ורוב הפוסקים לעיל בליבן והכי משמע סוגיית הגמרא דלקמן ס' כ"צ שאחר כך שם בס"ד ומיהו אותו הרושם שעושין האומנים בסכניים באמצע אינן מעבדין ואפילו לכתחילה יש להכשיר דלשם אינו מגיע השחיטה שיקרע וגם האומנים מחליקין אותו בענין שלא יקרע ועוד דרחוק רחוק הוא מן החוד ואם כן אין לדבר סוף ואפילו אחרוני הסכין נמי וכן מלאחי אחר כך שכתב כך הגאון רש"ל (שלו).

(ו) וכתב עוד נחשושי רשב"ץ נז ד"ה חידודה קוד' לליבונה משמע מלשון קודם דמ"מ הליבון פועל

בסימנים אחר החידוד וכן משמע בסמוך דאמר ת"ש דא"ר זירא כו' אלמא חכמה נח קדים. וקשה ואם כן היאך הכשיר רבי זירא דלמא אחר ששחט קצתו של וטע איתא הבלא של סכין ושורפן וה"ל כנקב קודם גמר השחיטה וטריפה וכדאמרן. ואין סבירא לומר דה"ק חידודה קודם כלומר וגומר השחיטה קודם שיפעל זה לליבונה דא"כ שוחט בסכין רעה טריפה וה"ל לרבי זירא לומר ליבן סכין יפה ושחט זה. ואין לומר דה"ק חידודה קודם לחתוך עד שאין ביכולת הליבון לפעול זה כלל והך קודם פי' כמו מי הקדימני ואשלים שאין אחר זה אחריו אכתי תקשה לן דבגמ' לא משמע הכי נט.

(ז) דמבעיא לן ליבן שפוד והיכה בו (אח האדם מכה בכח) משום שחין נידון או משום מכה (ופרש"י דשחין הוא לשון חמימות כמו שנה שחונה כדמתרגס יונתן חמותי ראיתי אור שחנית וצא על ידי מכה שנתחמם מכה הכאה אבל מכה צא מחמת האור והכא דאיכא תרומהו צהי מינייהו נדון אותו) למאי נפקא מינה לכדחניא אחיה שחין ואחיה מכה לקה בעץ או באבן או בגפת או בחמי טבירא וכל דבר (שכיוצא באלו שהן חמין) שלא מחמת האור (כמ"ש בפרק כמה עומנים וכחז התוספת וא"ג דחמי טבירא מחמת האור הן דמחלף אפחחה דגיהנם שמא כאן מודה כיון דהאי אור צדי שמים הוא) נידון משום שחין וכל דבר לאחויי אבר מעיקרו (פיר' ממקום שעוקרים העופרת והוא חס) ואחיה מכה נכויה בגחלת ברמץ בסידי הרוחם ובגפסית רוחם ובכל דבר (שכיוצא בזה שהן חמין) מחמת האור לאחויי חמי האור (כמ"ש כל זה צפ' כמה עומנים) ו חניא שחין ומכה מטמאין בשבוע אחד בשני סימנים בשער לבן ובפשה (כלומר סוף שבוע א' אם פשה או אפי' לא פשה מטמא כי איכא שער לבן וכן מתחילה מטמא בשער לבן אבל בסוף שבוע אחר' אם אין שער לבן ולא פשה אף על גב דעמד בעיניו ולא כהה טהור אבל שאר נגעים בעי הסגר פעם ב' והלשון קצת דחוק דלא הל"ל מטמאין אלא מטהרים מש"כ בשאר נגעים דבעי הסגר וי"ל דאה"נ קאמר מטמאין בשער לבן ובפשיון דוקא אבל אי אין שער לבן ולא פשה אע"ג דלא כהה טהור עכ"ל התוספת וכן פרש"י) ולמה חילקן הכתוב (בשמי פרשיות) לומר לך שאין מטרפין (לשעור נגע שהוא בגדים פיר' כפולסא שאם עלה בו חלי גרים מחמת חום מכה שלא ע"י אור וחלי גרים אללם ע"י כוית אור אין מטרפין) וחניא שחין ומכה

(נח) חבטא.

(נט) בחירושי הרשב"א מסיים כאן כמו שמביא להלן באות ת, אלא שהמחבר מוסיף כאן לבאר סוגית הגמרא.

(ס) חסר: נידון משום מכה, וחניא וכו' וע"י בגמרא ששינה הסדר. (סא) ע"י רש"י.

(נד) משום שחין או משום כויה.

(נה) בהגהות מיימוני כתוב: שאין עוברת על הסימנים בשעת שחיטה מותר וכו'.

(נה*) בכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ט כתב על זה: ואני בעיני לא ראיתי פוסק שישכור דר' זירא סובר דאף לכתחלה א"צ בדיקה אתלת רוחי וכו', ויראה שט"ס נפל בספר דמשק אליעזר ובמקום ר' זירא צ"ל ר' ימר. עכ"ל כנה"ג.

(נו) נראה דצ"ל: רחוק.

(נז) רשב"א.

במקום אחד באותו מקום שלקה בראשון לקה בשני באותו גריס ענמו) אם שחין קודם למכיה בטל מכיה את השחין ואם מכיה קודם לשחין בטל שחין למכיה (דאחרון בטל לראשון ונ"מ לענין נירוף שאם היה בו חצי גריס שחין ולקה באור באותו חצי גריס ונהפך אותו חצי גריס ונעשה מכיה ואם חזר ולקה לאחר זמן אלל מכיה זו שלא ע"י אור וגולד חצי גריס שחין עד שנעשה עם הראשון גריס שלם אין מנטרפין עם הראשון וטהור) והשתא הכי קמבעיא (לעיל) כגון דהוי ציה חצי גריס שחין מעיקרא וליבן שפוד והכה בו ונעשה חצי גריס אחר (ועם אותו חצי גריס אחר נעשו תרומיהו כחדא דהיינו שחין מחמת הכאה ומכיה האור וקמבעיא הי קדים) אי חבטה קודם (דהכאה קודם לאדם להרע לו והוי שחין) ואחא הבלא (דהיינו האור שאחר חבטה) ומבטל ליה לחבטה (והוי ליה שחין ומכיה ולא מנטרפי) או דלמא הבלא קדים ואחא חבטה ומבטל ליה להבלא וה"ל שחין ושחין ומנטרפי.

למה קמבעיא איזה מהן קודם שחין או מכיה ה"ל למבעי אפילו אין אחד מהן קודם:

וא"ת ולמה ליה להאי צעיא למיבעי איזה מהן קודם והאחרון בטל לראשון ה"ל לאיבעי אפי' אין א' מהן קודם אלל שמתחילה הי' חצי גריס שחין ואחר כן ליבן שפוד והיכה עוד בחצי גריס אם זו חבטה וה"ל שחין ומנטרף או ה"ל הבלא ומשום מכיה ואינו מנטרף. וי"ל לע"ד דלישנא דברייתא נקט דתנא אם שחין קודם למכיה וכבר פרש"י והשתא להני ליה ציטול כו', ולכן אלו היו צאים שניהם צבת אחת נמלא דאין כאן ציטול ופשיטא דמנטרף לראשון (ודו"ק) ח"ש דא"ר זירא כו' חידודה קודם לליבונה אלמא חבטה קודם ומשני חידוד שאני (דמתוך שהוא חד אין הבל האור שלו חזק ומתחכמו קודם להבלו) ת"ש ליבן שפוד והכה בו נידון משום מכיה אלמא חבטה קודם (ואחא הבלא אח"כ ומבטלו) ומשני התם נמי דבריייה מיבזו והיינו חידוד (ופרש"י שלא הכהו צבת אלל דקרו ואין כאן חבטה אלל הבל אלל היכי דאיכא חבטה צבת אימא דהא הוה בתראי ומבטל להבלא עכ"ל.

ח) ופ"י כ"ס הרשב"א בחידושיו הרי דמכאן משמע דאף בחידוד אמר דאחא הבל בתרא ושרף דהא נידון משום מכות אש ולא אמר כדלעיל דמטעם דחידודה קודם לליבונה אין יכולת בליבונה לפעול בה כלל וי"ל דודאי מתוך חידודו אין כח באש לפעול בה כלל בשעתו ומשום נדדי נמי ליכא דהא צבת השחיטה מרווח רווח ושפוד שליבן והכה בו שנידון משום מכיה לאו משום אשו של חידוד דמכח שהוא חד אין כח חס חידודו קשה ואין בו כדי לשרוף (כפרש"י

ט) אב"ד הרמב"ם צפ"ה מהלכות טומאות נרעת כתב ח"ל בגירסא שצדפוס גדול ליבן שפוד והכה בו אם היה ראשו כדור נידון משום מכיה ואם היה ראשו חד הרי זה ספק אם נידון משום מכיה או משום שחין עכ"ל ולכאורה נראה דלדידיה מתורץ מה שהקשימי דהא דמשני דמיבזו בריו דהיינו משום חידוד אין פ"י שדקרו כפרש"י אלל פירש כמ"ש צמ' כסף משנה שגרס ברמב"ם אם היה ראשו מבזרז הרי זה נדון משום מכיה כו' ור"ל שהציא לשון של פרש"י.

פ"י אחר אהא דאמרי' בגמ' מבזרז בריו לדעת הרמב"ם ודלא כפרש"י וכן דלא כפ"י ספר כסף משנה בדברי רמב"ם:

ואח"כ כתב והרמב"ם נראה שמפרש כשהכהו דרך דקירה מיירי אלל דמאי דאמר דמבזרז בריו היינו

כשיטת הרי"ף רבו כרצ יימר לקמן דצעי צדיקת סכין חללח רוחי ולא אמר דצית השחיטה מרווח רוח נמצא דלרצ יימר גם לענין נרעת הוי איפכא דבראשו חד קמבעיא ובראשו כדור פשוט דנידון משום מכוה ועד כאן לא אמר דמנצרו בריו וכן בחידוד שאני ולא קמבעיא חלל לר' זירא חלל לר' יימר הוי איפכא דמנצרו בריו וכן בחידוד קמבעיא לר' יימר ולא אפשיטא ודו"ק נלע"ד.

סימן ח

(א) [דף ח' ע"א] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא סכין של ע"ז (שמשמעין בה קרבנות של ע"ז דאסור בהנאה כדאמר במס' ע"ז אבד תאבדון את כל המקומות בכלים שנשתמשו בהן לע"ז הכתוב מדבר) מותר לשחוט בה דמקלקל הוא (ואין זו הנאה שצחייה הי' דמיה מרובים מלאחר שחיטה שצחייה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה) ונלע"ד דלאו דוקא פרש"י בהמה דעומדת לג' דברים דהא רב נחמן לא הזכיר בהמה חלל אפי' חיה דלא חזיא חלל לג' דברים ולא לחרישה וכן אפילו עוף דלא חזיא חלל לאכילה ואפי' לגדול ולדות לא דאפשר להושיב עוף אצנים של אחרים נלע"ד. (וכתב החו' ואף על גב דבפסחים ס"פ אלו דברים מחייבים לענין שבת שוחט בשבת בחוץ לע"ז משום חיקן כל דהו שחיקנו להוסיא מידי אבר מן החי שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שיש חיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת שלכך נחזיון אף שקלקולו יתר על חיקונו חלל לענין נהנה מע"ז לא חשיב הנאה כיון שקלקולו יותר על תקונו עכ"ל. וכ"כ הרשב"א בחידושי וכו"כ הר"ן וסיים דנע"ז בהנאה חליא מלתא וכיון שהפסדו מרובה משכרו אינו נהנה וכדאמר בע"ז מה שמשצית בדמיה סד פוגם כלל עכ"ל. וכ"כ הר"ה וסיים חה קל באיסור ע"ז מאיסור שבת ע"כ) ואסור לחתוך בה בשר (דמתקן הוא לכיון ששחטה להכי קיימא) אמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת (והוי מתקן של הנאה שאם לא ישחטנה תמות) ולחתך מותר באטמי דקיימא לקורבנא (נתחיס טובים ירך וכתף וחזה דקיימי לשלחם לאדם חסוד לדורון וזה שחתכו הפסידן והוי מקלקל) ותיפוק ליה (אע"ג שהוא מקלקל אסור) משום שמנונית דאיסורא (דנבלות שנבלעו בסכין) ופי' לקמן בריש סי' שאחר זה. ונלע"ד דרש"י מפרש דפריך אדסמון ליה דהיינו אהא דאמר רבא פעמים שמחתך מותר כו' וה"ה דהוי מצי לפרש דפריך אדרב נחמן אמר רבה דמתחך אסור היכי דאינה אטמי דקיימא לקורבנא מטעם מתקן תיפוק ליה דאסור מטעם שמנונית דאיסור וה"ה דהוי מצי לפרש דפריך אשוחט

שראשו של שפוד לא היה דק חלל עב ככרזא של חצית ומ"ה תניא דפשיטא לן דנידון משום מכוה דחצטה קדים ואחא הנלא ומצטל ליה ובעיין בשראש השפוד דק כדרך השפודים וחלו היה דבר חד כשל סכין פשיטא לן דחידוד קדים ואחא הנלא ומצטל חלל מחוץ שראשו של שפוד דק אין חידודו כחידוד של סכין מספקא לן הי קדים ולא אפשיטא כנ"ל ליישב הסוגיא לדעת הרמב"ם עכ"ל. וכן יש ליישב הגירסא שברמב"ם אם היה ראשו כדור כו' חלל שקשה להסביר ולומר ג' חלוקים ראשו עב או ראשו דק או ראשו חד ומ"ה הרמב"ם אם היה ראשו חד כו' יהיה פי' דק וגם אין הסוגיא סובלו וכל עממו של כסף משנה להמלט מקושיא גדולה שקשה על הרמב"ם שהוא הפך לו גמרותינו דבסוגיא משמע דבראשו חד לא קמבעיא חלל בליבן שפוד והכה, וכלל במים אדירים ולא העלה צידו חרס בחלוקים דקים ולא חזין ולא עבים.

והנה צפי' הסוגיא נלע"ד כמ"ס צערוך דמנצרו בריו פי' נקב עכ"ל ור"ל נקב שיש בו חסרון כלומר גם בצרייתא מיירי בליבן שפוד והכה חלל דמיירי שאנו רואין נקב שיש בו חסרון ע"י ההכאה וחסרון א"א על ידי ההכאה אא"כ על ידי מכות אש שבאחרונה שמצטלו להכאה חלל האז בעיא הוא בליבן שפוד ונעשה במקומו ללקת חלל חסרון דנקב. וזהו שמעני גם לעיל אהא דאמר ר"ש דא"ר זירא כו' חידוד שאני כלומר כל ע"י חידוד מרווח רוח חלל משום דוקא א"ר זירא צית השחיטה מרווח רוח חלל משום דקעסיק רבי זירא צית השחיטה דבהמה אמר כן וה"ה כל חידוד שבשר אפילו בבשר אדם בכל מקום שהוא מרווח רוח ע"י חתוך עד שנראה גם כן בנקב שיש בו חסרון ודמיה למנצרו בריו דהיינו חידוד כלומר ונידון משום מכוה ובעיין בליבן שפוד והכה ואין שום חסרון וכדפי' חלל שהמקשן לא ידע חילוק זה לכן לא פריך מצרייתא אר' זירא ודו"ק. וכן אפשר לפרש גם לפרש"י ונמצא דמחורץ הכל. חלל שדברי רשב"א בחידושי א"א לפרש כך. וזהו כוונת הרמב"ם ג"כ דמ"ס אם ראשו כדור כו' ר"ל סב ואז אי אפשר חלל חסרון ונידון משום מכוה ומ"ס ואם היה ראשו חד הרי זה ספק כו' כלומר דאז אפשר חלל חסרון והיינו איבעיא חלל אפשיטא מיהו הכל על ידי הכאה וכמו שהתחיל הרמב"ם ליבן שפוד והיכה ומ"ס לקושטא דמלתא דסבירא ליה לרמב"ם כרשב"א בחידושי וסוגיא דהכא אחיא אליבא דרבי זירא דחידוד קודם לליבון וצית השחיטה מרווח רוח חלל מכיון שכבר כתב' לעיל בסי' זה דעיקר הגירסא ברמב"ם ליבן סכין ושחט בה שחיטתו פסולה משום דפסק

(סב) לא נחברר תירוצו.

(סג) יתכן שזה תירוץ אחר.

(סד) בר"ן הנדפס תוקן: בנביה.

(ולשון ותיפוק ליה משמע דאליסורא פריך למה במסוכנת אסור לשחוט משום דמתקן וכן מחתך דללא קיימא לקורבנא אסור מטעם מתקן תיפוק ליה דאסור מטעם אסור שמנונית ודו"ק שזהו כוונת הרא"ש בפירוש דהך קושיית המקשן ותיפוק ליה כו' כלומר דלא כפרש"י לעיל דהא על היחירא פריך) ואי ס"ד דנאסר כל הבשר מאי פריך הא אחי להשמיענו דנאסר כל הבשר אבל אי משום שמנונית לא נאסר אלא מקום החיתוך וגם אי פריך ותיפוק ליה אהיתירא דמותר לשחוט ציה (בצריאה) ומותר לחתוך צה (באטמי דקיימא לקורבנא תפוק ליה דאסור וכפרש"י) קשה מאי פריך, הא אלטרין להשמיענו דהבשר מותר וכח דהיתירא עדיף טפי להשמיענו אף על גב דאסור לכתחילה משום שמנונית אם חתך או שחט צדיעצד שלא נאסר הבשר ממה שיסמיענו שלכתחילה אסור שזהו דבר פשוט עכ"ל. ופירש הגאון רש"ל ז"ל בסימן י"א דה"ק הרא"ש ואפילו תימא דפריך ותיפוק ליה אהיתירא כו' קשה דלא פריך מידי דלמא לא קאמר מותר אלא דאינו נאסר כולו משום הנאת אלילים אבל לעולם נריך לקלוף מקום החתך משום שמנונית טריפה. ולפיכך כתב הוא ז"ל אהרא"ש שלא הבין דבריו דלמא שפיר פריך אהיתירא והכי פריך דמותר לשחוט משמע דלכתחילה שרי ותיפוק ליה משום שמנונית דאסור דטריפה ונאסר למקום החתך ואין ראוי לשחוט לכתחילה על סמך שיקלוף אחר כך מקום החתך כמו שכתב הרא"ש גופיה לקמן בסימן שאח"ז בשוחט בסמך של גוים כו' עד כאן לשונו.

לחרץ מה שהקשה רש"ל ז"ל על הרא"ש בענין מה שפירש בהא דפריך והא איכא שמנונית אהיכי קאי:

ויעד"ג דרש"ל אגב חורפיה לא דק צהרא"ש. די"ל שדעמו צה כמו שכתב הרמב"ן סה צפ"ז מה' ע"ז סמך של ע"ז ששחט צה ה"ז מותר מפני שהוא מקלקל ואם היתה צהמה מסוכנת ה"ז אסור מפני שהוא מתקן ותיקון זה הוא סו ממשמי ע"ז וכן אסור לחתוך צה בשר מפני שהוא מתקן ואם חתך צה דרך הפסד והשחתה מותר עד כאן לשונו. וכתב שם בס' כסף משנה ואף על גב דאמר מותר לשחוט צה דמשמע לכתחילה סבירא ליה לרמב"ם דלאו לכתחילה קאמר אלא צדיעצד עד כאן לשונו. ולא יהיב טעמא לרמב"ם. ולעד"ג טעמו מדאמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת ומחתך מותר באטמא כו' דהוה ליה למימר פעמים שאסור לשחוט במסוכנת ומותר לחתוך באטמא כו' דהוי משמע לכתחילה אבל לשון מחתך מותר

דלמה מותר לרצ נחמן לשחוט צה צאינה מסוכנת משום דמקלקל ולרצא אסור במסוכנת משום דמתקן תיפוק ליה דלעולם אסור משום שמנונית דאסור ואין לפרש דכל בשחיטה אע"ג דצית השחיטה רותח מ"מ אינה צולע שמנונית דאגב דטרוד לפלוט דם השחיטה אינה צולע דזה ליתא כמו שיתבאר בס"ד).

[דף ח ע"ב] ומשני בחדשה (בסמך חדשה שלא חתך צו מעולם) ופריך חדשה צין לרבי ישמעאל וצין לר"ע דפליגי צפ' רבי ישמעאל צע"ז ענמה לחד אסורה מיד ולחד לכשתצד מ"מ שניהם מודו דמשמשי ע"ז אינן אסורים עד שיעצדו והכא משמשי ע"ז נינהו. ומשני איציעת אימא דפסק צהן גוויז לע"ז (דהיינו חתיכות ענים ולא שמנונית) ואיציעת אימא (אפילו צישנה) וכגון שליצנה צאור (ואין כאן שמנונית). וכתב הרא"ש ומסיק שליצנה צאור עכ"ל. ומשמע דס"ל דצ' היתיראים פליגי ופסק כלישנא בתרא חה ליתא דגם שינויא קמא ליתא דאי נמי בחדשה ופסק צהן גוויז לע"ז ולא פליגי וכ"כ הטור שם וכ"כ הרשב"א צת"ה וסיים וה"ה דמהי נעילה צקרקע או הגעלה וכ"כ הרא"ש צענמו ודין הכשר סמך לחתוך צו רותח או צונן והכשר גומות שצחוכן הכל צסוף מצכת ע"ז עכ"ל. (ואני כתב' כל זה צפרק כל שעה סימן ט וגם כל דברי הר"ן ותוספת דהכא).

צ ובתב הר"ן צד"ה ואסור לחתוך צה צשר דמתקן הוא וה"ה אם צבר חתך צדיעצד אסור דהא ממהי מע"ז אלא משום דאמר צרישא מותר לשחוט צה דעדיפא משמיענו כח דהיתירא דאפילו לכתחילה מותר נקט סיפא נמי לישנא דלכתחילה. מיהו צהולכת הנאה לים המלח סגי דקי"ל כר"א דאמר צפרק כל הצלמים גבי אשירה אפה צו את הפת יוליך הנאה לים המלח עכ"ל. וכ"כ הרשב"א צמידושיו וצת"ה הארוך וקצר וסיים והולכת הנאה כאן היינו מה שצוה יומר כשהוא מחותך ממה שהיה צוה קודם לכן והיינו כדי שצר המחטכו עכ"ל. וכל הפוסקים לא כתבו אם שחט צה צדיעצד מסוכנת מה דינה רק כתבו אם חתך צה צשר צדיעצד.

ג אב"ל הרא"ש כתב דהך אסור לחתוך צה צשר היינו לכתחילה ולא שיאסר הצשר צדיעצד משום לא ידבק צידך מאומה מן החרס דאסור ליהנות מע"ז כדאמר גבי נטל ממנו ענים והסיק צו חנור חדש או יצן ואפה צו פת דהפת אסור ואם נטל ממנו כרכר וארג צגד דהצגד אסור דהתם הפת והחנור והצגד כולן נעשה צאיסור אבל הכא צצביל חתיכת הצשר צסמך של ע"ז לא נעשה כל הצשר צאיסור. מדע מדפריך ותיפוק ליה משום שמנונית דאסור

סה) הרמב"ם.

סו) מהנאת משמשי ע"ז וכו'. כ"ה ברמב"ם.